

KLİNİK UYGULAMADA KAVRAM HARİTASI KULLANIMI: RESPIRATUAR DİSTRESS SENDROMU (RDS) ÖRNEĞİ*

Use of Concept Map in Clinical Practice: Example of Respiratory Distress Syndrome (RDS)

Zübeyde KORKMAZ¹, Özlem AVCI², Öznur TOSUN³, Nevin USLU³,
Emine ERDEM⁴, Meral BAYAT⁵

Özet: Konu ile ilgili kavramları ve kavramlar arası ilişkileri şekilsel olarak gösteren kavram haritası, problem çözümede bilgileri transfer etmeyi ve uyumlu bir şekilde organize etmeyi sağlar. Öğrencilerin kavramları nasıl algıladığını ve sentezlediğini belirlemek ve kavramsal anlamalarını değerlendirmek için kullanılan bir yöntemdir. Kavram haritaları, hemşirelik öğrencilerinin problem çözüme ve eleştirel düşünme yeteneklerini kullanarak bakımı şematize etmelerini sağlar. Öğrencilerin, hastanın tıbbi durumu, hastalığa tepkileri ve hemşirelik girişimleri arasındaki ilişkiyi anlamalarını kolaylaştırır. Bu makalede; Respiratuar Distress Sendromu Tip 1 tanısı ile hastanede yatan yenidoğanın hemşirelik bakım planı kavram haritası ile tartışılıp, bağlantıları gösterilmiştir. Vakada ilk olarak ana kavram RDS üzerinden fizyopatolojisi, birilcil kavram olarak hastanın hikayesi ve dönem özelliği, bulguları, tedavisi ve komplikasyonları tartışılmış, elde edilen veriler doğrultusunda hemşirelik tanuları konulmuş ve girişimler tamamen harita üzerinde gösterilmiştir. Sonuç olarak; kavram haritası hemşirelik öğrencilerinin problem çözüme becerisini ve eleştirel düşünme yeteneklerini kullanarak bütüncül bakımlarını sağlayan, öğretme, öğrenme ve değerlendirmede kullanılabilecek iyi bir araçtır.

Anahtar kelimeler: Kavram haritası, hemşirelik, respiratuar distress sendrom

Abstract: Concept map, which shows concepts related with a subject and interconcept relations enables harmonious transfer and organization of data in problem solving. It is a method used to determine how students perceive and synthesize concepts as well as to assess their understanding of concept. Concept maps enable nursing students to employ their abilities to solve problems and thus to schematize care. It makes it easier for students to understand patients' medical conditions, their reaction to illness and the relationships between nursing interventions. In this article, nursing care plan for a newborn hospitalized with the diagnosis of Respiratory Distress Syndrome type 1, has been discussed through concept map, and their relationships have been demonstrated. In the case, firstly the physiopathology of the patient has been discussed in terms of RDS. Also discussed as primary concept are the patients' history, term characteristics, symptoms, treatment and complications. The nursing diagnosis has been made in the light of the data obtained, and the interventions have been shown on the map altogether. In conclusion, concept map is a means which enables nursing students to have a holistic view, using their problem solving skills and critical thinking abilities, it is also a beneficial means to be employed in teaching, learning and evaluating.

Keywords: Concept map, nursing, respiratory distress syndrome

¹ Öğr. Gör. Erciyes Ün. Sağ. Bil. Fak. Kayseri

² Yrd. Doç. Dr. Kocaeli Ün. Kocaeli SYO, Kayseri

³ Araş. Gör. Erciyes Ün. Sağ. Bil. Fak. Kayseri

⁴ Yrd. Doç. Dr. Erciyes Ün. Sağ. Bil. Fak. Kayseri

⁵ Doç. Dr. Erciyes Ün. Sağ. Bil. Fak. Kayseri

Geliş Tarihi : 15.12.2010 Kabul Tarihi : 05.10.2011

* Bu derleme, Akdeniz Pediatri Hemşireliği Kongresi'nde (16-19 Kasım 2009, Ankara) poster olarak sunulmuştur.

Anlamli öğrenmeyi kolaylaştırmak için, ilk olarak 1970'lerin başında Novak tarafından geliştirilen kavram haritası; insanların nasıl öğrendikleri ile anlamli öğrenme konuları arasında köprü kuran bir öğrenme-öğretme stratejisidir (1). Mayer (2) kavram haritalarını; okuyuculara problem çözerken yaratıcı şekilde bilgi transfer etmeyi ve bilgileri uyumlu bir şekilde organize etmeyi sağlayan kısa ve özlü öğrenme şemaları olarak tanımlamıştır. Stice ve Alvarez (3) ise kavram haritalarını, öğrencilere bilgileri yeniden düzenleme olanağı sağlayan bilgi üzerinde odaklanma ve kendi kendine öğrenmeyi güdüleyen yapılar olarak tanımlamıştır.

Kavram haritaları öğrencinin bilgileri somut ve görsel şekilde düzenleyerek organize etmesini sağlar. Yine kavram haritaları öğrencilerde kavramların anlamlarını tartışma, ilişkilendirme, ayırt etme ve yanlış anlamaları düzeltip becerileri geliştirerek grup çalışmaları ile anlamli öğrenmeyi artırdığı belirtilmiştir (1-4). Roth (5) grup çalışması ile kavram haritası oluşturan öğrencilerin, bireysel olarak kavram haritası oluşturan öğrencilere göre daha fazla anlamli öğrenme gösterdiklerini belirtmektedir.

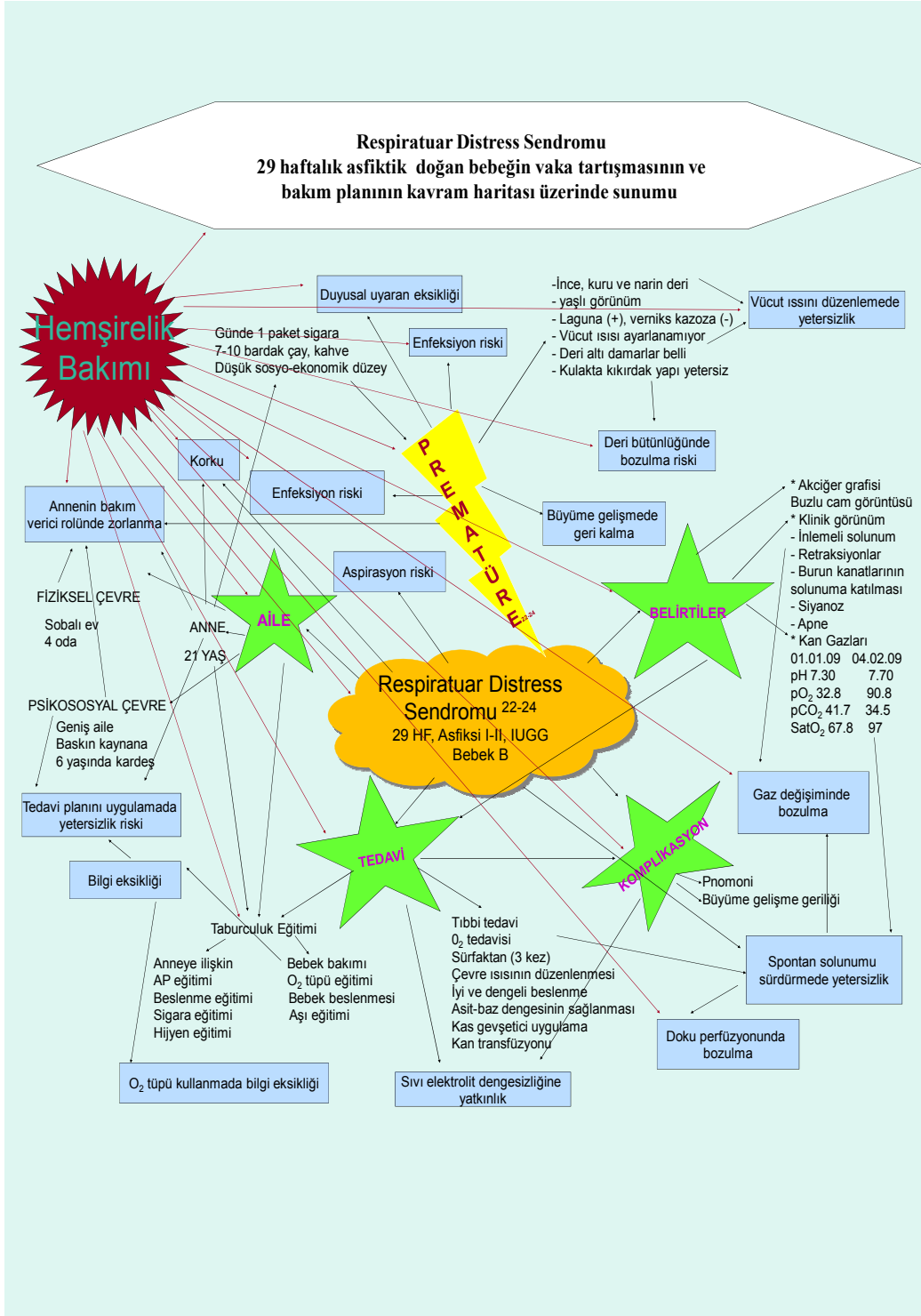
Irvine (6) kavram haritasının hemşirelik eğitimcileri tarafından bir öğretim ve öğrenme yöntemi olarak kabul edildiğini belirtmektedir. Smith (7) hemşirelik öğrencileri ile yapmış olduğu çalışmasında, kavram haritası kullanımının öğrencileri motive ettiğini, bilginin şekillenmesini ve klinikte kullanılmasını sağladığını saptamıştır. Uygulamayı ve teoriyi birleştirmede, vaka yönetiminde ve akademik makale hazırlamada kullanılan kavram haritalarını, hemşirelik öğrencileri ders çalışma tekniği olarak da kullanmaktadırlar (4-10).

Kavram haritası pratik kullanımı ve bilgide kalıcılık sağlaması ile öğrencilerin problem çözmeye ve eleştirel düşünme yeteneklerini geliştirerek, karmaşık hasta verilerini bakım sürecinde daha iyi ele almalarına yardımcı olur. Yine öğrencilerin kendi bilişsel düzeylerini fark ederek, ilişkileri tanımlayarak, bilmedikleri ve anlamadıkları konuları saptamalarını ve verileri organize ederek bütüncül bakım sunmalarını sağlar. Sürece görsellik kazan-

dırarak başarının yükselmesine ve bilginin daha kalıcı olmasına da katkıda bulunur (4-14).

Kavram haritası şeklinde hazırlanmış bakım planları, öğrencilerin hastanın tıbbi durumu, hastalığa tepkisi ve hemşirelik girişimleri arasındaki ilişkiyi anlamlandırmalarını kolaylaştırır. Wheeler ve Collins (15) kavram haritası yöntemi ve geleneksel öğretim yöntemlerinin kullanıldığı çalışmaları incelemişler ve kavram haritası ile öğrenmenin daha anlamli olduğunu ve eleştirel düşünce davranışlarının daha iyi geliştiğini belirtmişlerdir. Klinik uygulamalar sırasında hazırlanan kavram haritalarının öğrencilerin hastayı bütüncül olarak görmesini sağlarken, anksiyetesini de azalttığı belirlenmiştir (12). Mueller ve arkadaşları (16) dikey formatta hazırlanan geleneksel hemşirelik bakım planlarının öğrencilerde eleştirel düşünmeyi geliştirmede, hep aynı düşüncede olmaya ve standart bakım planını kopyalamaya yönlendirdiği ve hastaya bütüncül bakışı baskıladığını belirtmişlerdir. Kavram haritaları ile hazırlanan bakım planlarının dikey formatta hazırlanan bakım planlarına göre daha anlaşılır olduğunu ve kitaptan kopyalama olayını ortadan kaldırdığını, holistik ve organize hemşirelik bakımı verilmesini sağladığı, öğrencilerin eleştirel düşünme becerisini artırdığı, zamandan kazanç sağladığı ve fazla kağıt israfını engellediği, ayrıca öğrencilerin hastanın/bireyin problemini anlamasını kolaylaştırdığı belirtilmektedir (17-19). Yapılan bir başka çalışmada da, öğrenciler kavramlar arasındaki ilişki ve süreçleri daha iyi analiz ettiklerini ifade etmişler ve kavram haritalarını bir öğrenme stratejisi olarak yararlı gördüklerini belirtmişlerdir (11).

Vaka tartışmaları ve bakım planlarında kavram haritasını kullanan hemşirelik öğrencileri, neden sonuç ilişkisi kurmalarında kolaylık sağlayan kavram haritalarının öğrenmede kalıcılık sağladığını, ezbere dayanmadığını ve sınav zamanlarında bu konulara daha az zaman harcadıklarını ifade etmişlerdir. Kavram haritası ile bakımı planı hazırlayan öğrenciler, sayfalarca yazmadıklarını, tekrarların azaldığını ve her şey gözlerin önünde olduğu için bağlantıları kurmanın kolay ve zevkli olduğunu belirtmişlerdir (19-21).

Bakım planının bütün aşamalarını bir arada görmelerini sağlayan kavram haritalarının, hemşirelik öğrencilerinde daha iyi anlama, eleştirme ve problem çözme yeteneğini geliştireceği düşünülerek bu makalede kavram haritası örneği ele alınmıştır. Hemşirelik öğrencilerinin Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği dersinin klinik uygulamasında sık karşılaştıkları ve sürfaktan eksikliği sonucu oluşan RDS gelişmiş bir yenidoğanın hemşirelik bakım planı bu makalede sunulmuştur. Bu çalışmanın amacı RDS tanısı ile hastanede yatan bebeğin hemşirelik bakım planının kavram haritası ile tartışılıp bağlantıların net olarak gösterilmesidir. Vaka da ilk olarak ana kavram RDS üzerinden fizyopatolojisi, birincil kavram olarak hastanın hikayesi ve dönem özelliği, bulguları, tedavisi ve komplikasyonları (22-24) tartışılmış elde edilen veriler doğrultusunda hemşirelik tanıları konulmuş ve girişimler tamamen harita üzerinde gösterilmiştir.

Sonuç olarak; RDS konusunu kavram haritası ile tartışmak hemşirelik öğrencilerinin problem çözme becerisini ve eleştirel düşünme yeteneklerini kullanarak bütüncül bakım vermelerini kolaylaştıran, anlamlı öğrenmelerini sağlayan ve öğrencileri değerlendirmede kullanılan bir uygulama aracı olarak önerilebilir.

KAYNAKLAR

1. Novak JD, Cañas AJ. *The Theory Underlying Concept Maps and How to Construct and Use Them. Technical Report IHMC CmapTools. Florida Institute for Human and Machine Cognition, 2008* <http://cmap.ihmc.us/Publications/ResearchPapers/TheoryUnderlyingConceptMaps.pdf> (01.03.2011).
2. Mayer RE. *Models for understanding. Rev Educ Res* 1989; 59:43-64.
3. Stice CF, Alvarez MC. *Hierarchical concept mapping in the early grades. Child Educ* 1987;64:86-96.
4. Hicks-Moore SL. *Clinical concept maps in nursing education: An effective way to link theory and practice. Nurs Educ in Pract* 2005; 5:348-352.
5. Roth WM. *Student views of collaborative concept mapping: An emancipatory research project. Sci Educ* 1994; 78:1-34.
6. Irvine LMC. *Can concept mapping be used to promote meaningful learning in nurse education?. J Adv Nurs* 1995; 21:1175-1179.
7. Smith, BE. *Linking theory and practice in teaching basic nursing skills. J Nurs Educ* 1992; 31:16-23.
8. Dedeli Ö, Fadıloğlu Ç. *Hemşirelik öğrencilerinin eğitiminde ve hemşirelik bakımında kavram haritasının kullanımı. Hemşirelik Forumu Dergisi* 2008; 11:55-62.
9. Öztürk C, Karayağız G. *Teori ile uygulama arasında yeni bir köprü: Kavram haritası. Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi* 2006; 10:29-36.
10. Gul RB, Boman JA. *Concept mapping: A strateegy for teaching and evaluation in nurse education. Nurs Educ in Pract* 2006; 6:199-206.
11. Hinck SM, Webb P, Sims-Giddens S, et al. *Student learning with concept mapping of care plans in community-based education. J Profes Nurs* 2006; 22:23-29.
12. Senita J. *The use of concept maps to evaluate critical thinking in the clinical setting. Teach Learn Nurs* 2008; 3:6-10.
13. Hsu L, Hsieh S. *Concept maps as an assessment tool in a nursing course. J Profes Nurs* 2005; 21:141-149.
14. Akinsanya C, Williams M. *Concept mapping for meaningful learning. Nurs Educ Today* 2004; 24:41-46.

15. Wheeler LA, Collins SKR. The influence of concept mapping on critical thinking in baccalaureate nursing students. *J Prof Nurs* 2003; 19:339-346.
16. Mueller A, Johnston M, Bligh D. Joining mind mapping and care planning to enhance student critical thinking and achieve holistic nursing care. *Nurs Diagn* 2002; 13:24-27.
17. Schuster P. Concept mapping: Reducing clinical care plan paperwork and increasing learning. *Nurs Educ* 2000; 25:76-81.
18. Castellino AR, Schuster P. Evaluation of outcomes in nursing students using clinical concept map care plans. *Nurs Educ* 2002; 27:149-150.
19. Avcı Ö, Erdem E, Bayat M, ve ark. Hemşirelik öğrencilerinin uygulamada kavram haritası kullanımına ilişkin görüşleri, 2. Ulusal ve 1. Uluslararası Akdeniz Pediatri Hemşireliği Kongresi Bildiri Kitabı, Ankara 16-19 Kasım 2009; ss 99-100.
20. Atay S, Karabacak Ü. Kavram haritası ve kavram haritalı bakım planı hazırlanmasına ilişkin öğrenci görüşleri. *Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi* 2010; 3:45-53.
21. Uslu N, Korkmaz Z, Başdaş Ö, ve ark. Klinik uygulamada kavram haritasının kullanımı: *Tip 1 Diabetes Mellitus*. 12. Ulusal Hemşirelik Kongresi Bildiri Kitabı, Sivas 20-24 Ekim 2009; ss 142.
22. Çavuşoğlu H. Çocuk Sağlığı ve Hemşireliği Cilt 2. (8. Baskı) Sistem Ofset Basım Yayın San Tic. Ltd. Şti, Ankara, 2002; ss 57-116.
23. Dağoğlu T, Ovalı F. Yenidoğanın Akciğer Hastalıkları, İçinde: Dağoğlu T, Görak G. (eds), *Temel Neonatoloji ve Hemşirelik İlkeleri*. 2. Baskı. Nobel Tıp Kitapevleri, İstanbul 2008; ss 267-293.
24. Askin DF, Wilson D. The high-risk newborn and family. In: Hockenberry MJ, Wilson D (eds), *Nursing Care of Infants and Children*. 8th ed. Mosby Inc., St. Louis-Missouri 2007; ss 344-421.